

BİR MÜBAREK SEFER OLSA DA GİTSEM

Hakk'ı arar isen kalbinde ara
Kudüs'te Mekke'de Hac'da değildir
Yunus Emre

İnsanı tarif eden herkesin kullandığı tespitlerden biri de şudur: İnsan ruh ve bedenden meydana gelen bir varlıktır. İnsanın bir zâhiri/görünen, bir de bâtinî/görünmeyen yönü vardır. Konu ile ilgili şu ifadeler de sık sık kullanılır: Madde-manâ dengesi/ zahir batın dengesi/ ruh-beden dengesi/ dünya-âhiret dengesi...

İnsan beden ve ruhtan meydana geldiği gibi ibadetlerimizin de bir bedeni, bir de ruhu vardır.

Bilindiği gibi namazda rükûya varmak, secdeye kapanmak... gibi hareketleri yapmak farzdır, bu hareketleri yaparken duâ okumak farz değildir. Oruç tutarken yemek yememek, cinsel ilişkiden uzak durmak, yani bedenimizin bazı maddi arzularını yerine getirmemek farzdır. Burada sorulması gereken temel soru şudur: Bu ibadetleri yaparken ulaşmamız gereken ruh hali nedir? Namazın farz olan bu dış şekli bize ne kazandırmalı, orucun bu maddi perhizi bizi nereye ulaştırmalıdır?

Kur'ân-ı Kerime göre namaz, insanı bütün kötü ve çirkin şeylerden uzaklaştırır (Ankebût, 29/45), oruç ise insanı takvâ noktasına yükseltir (Bakara, 2/ 183). Aksi halde eğilip kalkmaktan, aç-susuz kalmaktan başka bir kazancımız olamaz ve Allah'ın bunlara ihtiyacı yoktur. Hac da böyledir. Hac baştan sona sembollerle dolu bir ibadettir. Beytullah'ın etrafında dönmek, Safa-Merve arasında koşmak, Minâ'da şeytan taşlamak, Arafat'ta konaklamak gibi bu ibadetin temel esasları, sembollerin bir kısmıdır. Söz konusu hareketlerin dış görünüşüne takılır, ruhumuzla tavaf ve sa'y edemez, gönlümüzle vakfeye duramaz ve şeytanı taşıyamazsak kazancımız "yorucu turistik bir seyahat"tan öteye gidemeyecek demektir. Hac ibadetinin bereketinden nasiplenebilmek için başka "dikkat"lere başka "titizlik"lere ihtiyaç vardır. Bu ibadetle birlikte ilâhi aşkın ışığını yakalayabilmek için başka hazırlıklara, başka çabalara muhtacız. Bunlardan şimdilik dört tanesine işaret edilebilir:

1. Hazırlık Psikolojisi: Bütün ibadetlerde olduğu gibi Hacc'da da hazırlanma psikolojisi "ısınma hareketleri" çok önemlidir. Bedenimiz birden ısınmadığı/soğumadığı gibi ruhumuz da aniden bir atmosfere girip çıkamaz. Bunun için ibadetlerimizin öncesinde tefekkür ve tezekkürle baş başa kalmamız gerekir. Namazdan önce ezanı huşû içinde dinlemek, ezandan önce huzûr ve duâ ile abdest almak "gerçek namaz" için olmazsa olmaz bir şart olduğu gibi Hac için de böyle bir okuma, düşünme, dinleme dönemi olmalıdır.

Bilindiği üzere hacı adaylarına cârullah= Allah'ın komşusu dendiği gibi bu mukaddes topraklarda ömrünü geçirenlere de “mücâvir hayatı yaşayanlar” denir. Dolayısıyla hazırlık döneminde ruhumuzu bu komşuluğa hazırlamamız, bu komşuluğa gölge düşürebilecek kir ve paslardan temizlenmemiz gerekir. O'nun evine doğru gittiğimiz, kibleye yöneldiğimiz akıldan çıkartılmamalı, O'nun yolunun rehberi Hz. Peygamber'in adımladığı topraklara yöneldiğimiz, onun gördüğü dağları, onun selamladığı taşları müşahade edeceğimiz unutulmamalıdır. Bu anlamda Hac bir “muhabbette yok oluş” tur. Yani fenâ fi'r-resûl ve fenâ fillâhtır. Bir başka ifade ile Hz. Peygamber'in izini sürerek Allah'a ulaşmaktır. Çünkü Allah'ı sevebilmenin ve O'nun tarafından sevebilmenin yolu Resûl'üne tâbi olmaktan geçmektedir. (Âl-i imrân, 3/31). Yûnus bu ayeti şöyle şerh ediyor:

Araya araya bulsam izini
İzinin yoluna sürsem yüzümü
Hak nasip eylese görsem yüzünü
Yâ Muhammed canım arzular seni

2. Gurbet Psikolojisi: Sosyal hayatta insanlarla kurduğumuz bağlar ve iş ilişkileri bazen öyle bir noktaya ulaşır ki bunlar bizi denizin dibine doğru çeken demir halkalara dönüştürler. Bu ezici ve yok edici prangalardan kurtulabilmek için “gariplik psikolojisine” sığınmak gerekir. Bizi ablukaya alan bu demir çemberden kurtulmanın ve hürriyetin tadını tadabilmenin yolu “garib” kalmaktır. Yani sizi tanımayan bir muhitte kendi kendinizle ve aşkınızla baş başa kalmaktır. Sizi tanımayan, sizi alkışlamayan, size temennâ ile selam vermeyen insanların arasında gurbet psikolojisini yaşamak insana çok bereketli “an”lar sunabilir. Hac bunun çok güzel örneği olmaya aday bir ibadettir. İsrafa batmış beş yıldızlı otellerde, yakın akraba ile iş çevresiyle, eski tanıdıklarla çıkılan bir Hac seyahatinin bu “zenginliği” sunması imkânsızdır. Bu çember, insanı mâlâya'niye, çarşı-pazar gezmelerine, yemek menüsüyle ilgili tartışmalara, kafile başkanının hata-sevap cetvelinin tutulmasına hatta müstehçen fıkralara kadar götürür. Hâlbuki yapılması gereken şey Kâinatın Efendisi'nin şu sözüne kulak vermektedir: “Bu dünyada garip gibi ol! Yolcu gibi ol” (Buhârî, Rikâk, 3)

Malatyalı derviş Niyazî-î Mısrî bu hadisi şöyle şerh ediyor:

Gurbetliğe düşmedin
Minnete sataşmadın
Kebap olup pişmedin
Bir yanı arzularsın.

Bu hal içinde “Garipler Kitabı”nı okuyan “gâh olur gurbet vatan, gâhî vatan gurbetlenir” hikmetini kavrayanlara son Peygamber’in nidası şöyledir: “Gariplere müjdelersun!” (Müslim.İman 232).

3. Tefekkür Psikolojisi: Kendini Hac ibadetine şuurlu ve planlı olarak hazırlayan, gurbet psikolojisinin imkânlarıyla Leylâ’sı için çöllere düşen müminlere bu ibadetin bereketini sunan en önemli unsurlardan biri de “ibadet yoğun” bir mevsim yaşamalarıdır. Yaklaşık bir ay dünyevî işlerden uzak, ev ile Kâbe arasında, otel ile Mescid-i Nebî arasında geçen bu zaman dilimi birçok “hasta”lığımızı tedavi etmekte, kaba-saba taraflarımızı eritmekte ve bizi farklı dünyalara taşımaktadır. Bu derûni yoğunluk bizi dini hayat ve hissiyâtın zirvesi olan gözyaşıyla tanıştırmakta ve bize ilâhi armağanlar sunmaktadır. Bu doyumsuz anlardır ki bizi tekrar o anı yaşamak için fırsat kollamaya sevk etmekte ve şu mısralar vird-i zebanımız olmaktadır:

Bir mübârek sefer olsa da gitsem

Kâbe yollarında kumlara batsam.

Niçin? Çünkü normal hayatımızda bir aylık “İbadet yoğun” bir mevsim yaşama imkânı hemen hemen yoktur. Çağdaş yaşama tarzı bize böyle bir fırsat sunmamaktadır. Bu psikolojik vasat olmayınca da dînî vecd ve coşkunluğu yakalamak mümkün olamamakta, ibadetlerin bize kazandırması gereken derinlik ve coşku yakalanamamaktadır. Günümüzde farklı kültürlerin insanımıza sunduğu “meditasyon” işte bu “ibadet yoğun” tefekkürün batı dillerindeki karşılığında başka bir şey değildir.

4. Vecd Psikolojisi: Bu üç basamağı geçen mukaddes yolculuğun adayları “doya doya ve duya duya” bir Hac mevsimi yaşayabilir, bütün bu sembollerin ardında saklı olan “huzur denizi”ne ulaşarak oradaki “inci”lere uzanabilirler. Bu atmosferi yakalayanlar mikaddaki hazırlığa farklı bir gözle bakar, “kara donlu Beytullah”ın etrafında deli divaneler gibi döner, dönerken hacere’l-esvede el eder, Safâ ile Merve arasını âşık ve mâşuk kanatlarıyla kateder, Arafat’taki vakfeyi marifet ve muhabbet yaygılarıyla gerçekleştirir, Mina’da taşlamayı tevbe ve istiğfar imkânlarıyla ikmal ederler.

Gittiği mekânların kudsiyetinin farkına varanlar, karıncayı incitmeyen, yeşil bir yaprağı koparmayan, saçının sakalının derdine düşmeyen, sadece O’nun aşkıyla yanıp tutuşan bir gönül adamı noktasına yükselir. Bu hali derinleştirenler ödül olarak “gözyaşı” mevhibesiyle karşılaşılır. Gözyaşıyla seyredilen dünya ise bambaşka bir dünyadır. Bu noktada kalp ayağıyla “eşyanın hakikati”ne giden yol açılır. İlimden irfana ulaşılır. O zaman şu gerçek ortaya çıkar: “Ağlayanlar anlayanlardır.” İlâhi tespit ve tavsiye ise şöyledir: Az gülsünler çok ağlasınlar” (Tevbe.9/82)

Bu psikolojiyi yakalayanlar Mekke ve Medine' de dost kokusu alabilir, dost yüzü görebilir ve dost sesi işitebilirler. Hazırlık sınıfını geçip gurbet sınıfının esrarlı dünyasına girenler duâ ve niyazlarla canân yurduna gidebilirler:

Alma tenden cânımı

Aman Alla'hım aman

Görmeden cânânımı

Aman Allah'ım aman

Bir kez yüzün göreyim

Pâyine yüz süreyim

Anda cânım vereyim

Aman Allah'ım aman.

Âşıkım Muhammed'e

Ol Resûl-i emcede

Koyma beni firkate

Aman Allah'ım aman.

Hac yolculuğunu aşk yolcululuğuna dönüştüren nice âşıklar Allah'ın evine ve Resûl'ünün gül bahçesine gittikten sonra teslim-i ruh etmiş ruhunu Allah'a bedenini mukaddes toprakların ılık kumlarına tevdi etmiştir. Bu âşiklardan bir tanesi de Türk mûsikisinin zirvesi, Mevlevî dervişi Dede Efendi'dir. 1846 yılında hac ibadetini tamamladıktan ve son bestesini yaptıktan sonra orada, Minâ da mâşukuna kavuşmuştur. Beytullah'ın etrafındaki "baş açık yalın ayak" gönüldaşları tasvir eden şu mısralar onun son eseridir:

Yörük değirmenler gibi dönerler.

El ele vermişler Hakk'a giderler

Gönül Kâbe'sini tavaf ederler

Muhammed'in kösü çalınır bunda.

Semâda melekler kanat açarlar

Önde bir kılavuz Hakk'a uçarlar

Müminler üstüne rahmet saçarlar

Muhammed'in kösü çalınır bunda.

Derviş Yunus der ki gör n'oldu bana

Aşkın muhabbeti dokunur cana

Aklını başına devşir divane

Muhammed'in kösü çalınır bunda.

Mustafa KARA / BURSA